

Riina Heinimäki

4.2.2025

Eduskunnan talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

Asia: HE 197/2024 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain ja sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta, asiantuntijakuuleminen 6.2.2025

Energiateollisuuden näkemyksiä sähkömarkkinalain muuttamisesta

Energiateollisuus ry (ET) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Esitämme kantanamme seuraavaa.

Sähkömarkkinalainsäädännön ensisijainen tavoite on toimivan ja terveen kilpailun varmistaminen mahdollisimman kustannustehokkaasti

ET kannattaa ehdotuksen päätavoitteita parantaa asiakkaiden mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti sähkömarkkinoille, lisätä sähkömarkkinoiden joustoa ja edistää toimitusvarmuuden ylläpitoa.

Ehdotetut muutokset, erityisesti yhteislaskutus ja markkinaehtoinen kuormanohjaus, aiheuttavat väistämättä kustannuksia kaikille sähkönmyyjille, jakeluverkonhaltijoille ja Fingrid Datahub Oy:lle. Kustannuksien lopullista suuruutta on vaikea arvioida ennen kuin myös alemman tason sääntely on annettu. Hallituksen esityksen vaikutusten arviointi pohjautuu osin jo kovin vanhoihin selvityksiin, eivätkä ne anna luotettavaa kuvaa tulevista kustannuksista muuttuneessa toimintaympäristössä. Myös hyötyjen arviointiin liittyy suuria epävarmuuksia. Viime kädessä asiakkaan maksettaviksi koituvia kustannuksia tulee pyrkiä minimoimaan tarkoituksenmukaisilla vaatimuksilla ja riittävän pitkillä siirtymäsäännöksillä, jotka mahdollistavat vaatimusten ja uusien toimintamallien kustannustehokkaan teknisen toteutuksen.

Sopimusten, sopimusmallien ja hinnoittelun sääntelyn tulee rajautua vain välttämättömään, eli ensisijaisesti kuluttajiin. Sen tulee olla riittävän tarkkarajaista ja oikeasuhtaista. Molempien osapuolien asema tulee olla riittävästi turvattu. Uudet säännökset sähkönmyyntisopimuksen irtisanomismaksusta eivät saa vaikuttaa sopimuksen päättymistä, irtisanomista ja purkamista koskeviin säännöksiin.

Yhteislaskutuksesta on säädetty puutteellisesti ja se pitää palauttaa uudelleen valmisteluun ministeriöön

Hallituksen esityksessä ehdotetaan otettavan käyttöön myyjille vapaaehtoinen, mutta verkonhaltijoille pakollinen yhteislaskutus, jossa sähkönmyyjä laskuttaisi sähkönmyynnin ja sähkön jakelun suoraan asiakkaalta lähettämällään laskulla myös jakeluverkonhaltijan puolesta. Asialla voi olla energia-alalle iso taloudellinen ja käytännön merkitys.

Viranomaiset ja ala ovat keskustelleet yhteislaskutuksesta jo vuosia eri työryhmissä ja toimivaan yhteislaskutukseen on pyritty löytämään ratkaisua pitkään ja perusteellisesti. Viime kesänä lausunnoilla ollut hallituksen esitysluonnos oli pääperiaatteiltaan näiden aikaisempien huolellisten valmistelujen ja eri työryhmien ehdotuksien mukainen.

Nyt käsillä oleva hallituksen esitys poikkeaa olennaisesti aiemmasta valmistelusta. Ongelma koskee luottotappioriskiä silloin, kun asiakas jättää sähkönmyyjän lähettämän ja myös jakeluverkonhaltijan saatavia sisältävän laskun maksamatta. Esityksen mukaan luottotappioriski jaettaisiin myyjän ja jakeluverkonhaltijan kesken käytännön toteutuksen kannalta epäselvällä ja hankalalla tavalla.

Hallituksen esityksessä ehdotettu toimintamalli ei ole luottotappioiden käsittelyn osalta ET:n kannan mukainen. Asiassa on kuitenkin ristiriitaisia näkemyksiä yhtäältä jakeluverkonhaltijoiden ja joidenkin sähkönmyyjien välillä.

Esityksen vaikutuksia ei ole tältä osin arvioitu riittävästi, erityisesti mahdollisia vaikutuksia perustuslain turvaamaan omaisuudensuojaan. Ehdotettu malli on ongelmallinen jakeluverkonhaltijoille. Verkonhaltijoille pakollinen malli voi heikentää jakeluverkonhaltijan saamisoikeuksien hallintaa ja rajoittaa omaisuudensuojaa tavalla, jota hallituksen esityksessä ei ole huomioitu riittävästi ja jonka ei koeta olevan kohtuullinen jakeluverkonhaltijoille.

Näkemyksemme mukaan ehdotettavan mallin yksityiskohtaista toteutusta ei ole määritelty riittävän yksityiskohtaisesti lain tasolla. Energiavirasto totesi aiemmin omassa työ- ja elinkeinoministeriölle luovuttamassaan ehdotuksessa, että jos yhteislaskutus toteutettaisiin nyt annetun ehdotuksen mukaisesti, se edellyttäisi yksityiskohtaista (laintasoista) sääntelyä laskutus- ja perintätoimista sekä maksujen kohdentamisista. Nämä puuttuvat nyt annetusta esityksestä kokonaan.

Lainsäädännön (lain ja sen nojalla annettavien asetusten) kirjoittamisen tueksi tarvitaan alan toimijoiden, ml. datahub, kanssa yhteistyössä tehtyä prosessien määrittelyä, uudenlaisten tiedonvaihtotarpeiden tunnistamista ja tiedonvaihtomallin määrittelyä. Luottotappioriskin jakaminen ehdotetulla tavalla edellyttää, että toimintamallissa varmistetaan jakeluverkonhaltijoille tarvittava näkyvyys omiin saataviinsa ja mahdollisesti realisoituihin luottotappioihin.

Ehdotettu malli vaatii merkittävää jatkokehittämistä ja yksityiskohtaisempaa vaikutusten arviointia ennen kuin siitä voidaan säätää lain tasolla. Lakiin tehtävät muutokset tulisi valmistella huolella ajan kanssa. Tämä pitäisi tehdä ministeriössä eri osapuolia kuullen ja tosiasialliset tekniset kyvykkyudet selvittäen.

ET:n jäsenistössä on nostettu esiin huoli ehdotettavan mallin teknisestä toteutettavuudesta ja erityisesti niistä johtuvista toteutuskustannuksista. Käsittelyssä on malli, joka poikkeaa merkittävästi olemassa olevista käytänteistä. Alalla on huoli, että sen toteuttaminen aiheuttaisi isoja kustannuksia, jotka viime kädessä tulevat loppuasiakkaiden maksettavaksi. Myös mallin rakentaminen vaatisi pitkän toteutusajan. Tätä on kuvattu alla yksityiskohtaisemmin säännöksiä voimaantuloa koskeissa kommentteissa.

ET haluaa nostaa esiin vaaran, että säädetään toimintamalli, jonka toteutusta ja vaikutuksia ei tunneta riittävästi. ET esittääkin ensisijaisuusjärjestyksessä seuraavaa:

1. Ei tuoda tässä vaiheessa yhteislaskutussäännöksiä voimaan, vaan palautetaan ne kokonaan uudelleen valmisteluun ja selvitetään toimintamalli sekä sen vaikutukset yksityiskohtaisemmin ministeriössä osapuolia osallistaen. Valmistelutyössä on huomioitava toteutuskelpoisuus ja kustannustehokkuus.
2. Palataan luottotappioiden jakamisen osalta kesäiseen versioon, jossa myyjä kantaa luottotappioriskin. Tällöin alemman tason sääntelyssä tulee huomioida myyjän taloudelliset

edellytykset tarjota yhteislaskutusta, mm. myyjän ja verkonhaltijan välisessä maksuaikataulussa.

Teknisille muutoksille tarvitaan riittävä toteutusaika alemman tason säännösten valmistuttua

Yhteislaskutuksen mahdollistaminen ja mittareiden kautta tapahtuvan kuormanohjauksen käyttöönotto ehdotetaan tulevan voimaan 1.9.2026. Molemmat muutokset edellyttävät kaikilta osapuolilta ja datahubilta teknisiä muutoksia käytettäviin järjestelmiin ja niiden keskinäisiin rajapintoihin. Muutos tulee vaatimaan resursseja, aikaa ja investointeja järjestelmiin. Järjestelmien osalta tarvitaan ensin muutosten suunnittelua, kehitystä, testausta ja vasta sen jälkeen voidaan viedä muutokset itse järjestelmiin sekä niiden integraatioihin. Ensimmäiseen suunnitteluvaiheeseen ei voida siirtyä ennen kuin tiedetään yksityiskohtaisesti lainsäädännön asettamat vaatimukset eri osapuolille ja liiketoimintaprosesseille.

Kuten hallituksen esityksessä käy selvästi ilmi, sääntelyä tulee vielä tarkentaa monelta osin ehdotuksessa kuvatulla tavalla alemman tason säädöksillä. Järjestelmätekniisten muutosten suunnittelu ja toteutus voidaan aloittaa vasta, kun näiden säädöksiä lopullinen sisältö on osapuolien tiedossa.

Edellä kuvatuista syistä johtuen pidämme esitettyä voimaantuloaikaa liian tiukkana. Jos teknisiä muutoksia vaativista ehdotuksista, kuten markkinaehtoisesta kuormanohjauksesta sekä yhteislaskutuksesta säädetään nyt ehdotetulla tavalla, ehdotamme, että niitä koskevat säännökset tulevat kuitenkin voimaan vasta 18 kuukautta näitä koskevien asetusten voimaantulosta. Sähkömarkkinaosapuolia velvoittava aikataulu on väistämättä riippuvainen alemman tason sääntelyn valmistumisesta. Tämä tulee huomioida asetettaessa voimaantulosäännöksiä.

Jakeluverkkomaksujen rakenteiden yhtenäistämällä on useita hyötyjä

ET kannattaa ehdotusta verkkopalvelumaksujen rakenteiden yhtenäistämisestä ja sähkönjakelun tehopohjaisen hinnoittelun edistämisestä. Tällä tavalla voidaan lisätä asiakkaiden ymmärrystä verkkopalvelumaksuista sekä parantaa asiakkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan siirtolaskuunsa.

Tehokomponentin lisääminen nykyisiin verkkopalvelumaksuihin ei vaikuta verkkoyhtiön asiakkailta keräämien verkkopalvelumaksujen kokonaismäärään. Jakeluverkon kustannuksiin vaikuttaa olennaisesti verkon mitoitus, jossa määräävänä tekijänä on asiakkaiden tarvitsema huipputeho. Siirretyn energian määrällä on vain hyvin pieni vaikutus jakeluverkon kustannuksiin. Nykyistä enemmän tehoon perustuvat verkkopalvelumaksut parantaisivat maksujen kustannusvastaavuutta. Kannusteet pienentää verkosta otettavaa huipputehoa edistävät verkkojen kustannustehokasta kehittämistä. Tehopohjaisella jakelupalvelujen hinnoittelulla voidaan parantaa sähköjärjestelmän toimitusvarmuutta ja mahdollisesti vaikuttaa myös verkon mitoitukseen.

Tehopohjainen jakelupalvelujen hinnoittelu luo mahdollisuuden ohjata asiakkaita kiinnittämään huomiota omaan tehonkulutukseensa ja sen ajoittumiseen sekä antaa kannusteet asiakkaille pienentää kulutushuippujaan ja siten vaikuttaa omaan verkkopalvelumaksuunsa. Kuten edellä kuvattu, tehopohjainen hinnoittelu edistää verkkopalvelumaksujen kustannusvastaavuutta ja siten asiakkaiden tasapuolista kohtelua. Kyse ei ole lisämaksusta vaan kaikilta jakeluverkon asiakkailta yhteensä kerättävien verkkopalvelumaksujen kustannusvastaavammasta jakautumisesta eri asiakkaiden välillä.

Jakeluverkkomaksujen rakenteiden moninaisuus vaikeuttaa verkkopalvelumaksujen ymmärrettävyyttä ja hankaloittaa verkkomaksujen vertailtavuutta erityisesti, jos jakeluverkkoyhtiöt ottavat käyttöön merkittävästi toisistaan poikkeavia tehopohjaisia maksuja. Verkkopalvelumaksujen hinnoittelurakenteiden harmonisointi parantaa hinnoittelun ymmärrettävyyttä ja vertailtavuutta eri verkkoyhtiöiden välillä.

Jakelumaksujen rakenteiden yhtenäistäminen edistää joustopalvelujen tarjontaa selkeyttämällä toimintaympäristöä joustopalveluntarjoajille, kun palveluita ei tarvitsisi räätälöidä kunkin jakeluverkonhaltijan alueelle erikseen. Omalta osaltaan tämä tukee pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta sähkön vähittäismarkkinoiden jouston lisäämisestä.

Kannatamme ehdotusta, että jakelutariffien rakenteiden määräytymisperusteista säännellään Energiaviraston antaman määräyksen tasolla. Tariffirakenteita tulee arvioida riittävän usein, jotta rakenteet toteuttavat niille asetetut tavoitteet myös tulevaisuudessa. Tämän arvioinnin toteuttamiseen Energiavirastolla tulee olla selkeä mandaatti ja velvoite. Pidämme tärkeänä, että Energiavirasto osallistaa määräyksen valmisteluun keskeiset asiakkaita edustavat sidosryhmät sekä verkonhaltijat.

Pidämme välttämättömänä, ettei sähkömarkkinalain 26 a §:n mukainen korostuskatto ja sen valvonta estä harmonisoitujen jakelutariffirakenteiden käyttöönottoa yhteisen siirtymäajan puitteissa. Korotuskattovalvonnan ei tule estää viranomaismääräyksen edellyttämän muutoksen toteuttamista.

Liittämisaikojen lyhentäminen edellyttää verkkoyhtiöiden investointikyvyn varmistamista

Liittämisvelvollisuuteen jakeluverkoissa esitetään merkittäviä kiristyksiä suhteessa voimassa oleviin velvoitteisiin. Pidämme välttämättömänä, että mikäli lakisääteistä liittämisvelvollisuuteen kuuluvaa kohtuullisen liittämisaajan enimmäismäärää kiristetään, tulee samanaikaisesti lainsäädännöllä varmistaa, että verkonhaltijoilla on mahdollisuudet toteuttaa sellaiset ennakoivat investoinnit, jotka mahdollistavat nopeutetun verkkoon liittämisen myös tulevaisuudessa.

On tärkeä huomata, että voimassa olevat verkkoyhtiöiden valvontamenetelmät eivät mahdollista verkkojen riittävän etupainotteista kehittämistä ja tarvittavaa määrää ennakoivia investointeja.

Yksityiskohtaiset kommentit ja muutosehdotukset

Lisäksi haluamme esittää seuraavat yksityiskohtaiset muutosehdotukset

Määräaikaisen ja kiinteähintaisen sähkönmyyntisopimuksen määritelmä (3 §)

Sähkömarkkinalain 3 §:ään ehdotetaan lisättävän uudeksi 32 b) -kohdaksi määritelmä määräaikaisesta ja kiinteähintaisesta sähkönmyyntisopimuksesta. Määritelmä on direktiivin mukainen ja siinä sanotaan, että kiinteään hintaan voi sisältyä myös joustava elementti. ET pitää tätä erittäin tärkeänä, sillä se osaltaan edistää yhteistä tavoitetta sähkön vähittäismarkkinoiden jouston lisäämisestä.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin todettu, että kiinteähintaisen osuuden olisi muodostettava yli puolet määräaikaisen ja kiinteähintaisen sähköntoimitussopimuksen hintavaikutuksesta. Tämä ei nähdäksemme tule direktiivistä, vaan on kansallista tarkentamista. On syytä huomata, että joustoelementin asiakasmainen osuus ja siis sen vaikutus riippuu asiakkaan omasta käyttäytymisestä. Myyjä ei voi sitä varmuudella tietää etukäteen. Myyjä voi ainoastaan arvioida keskimääräisistä vaikutuksista historiatietojen perusteella tai simuloida oletettavan

joustoelementin vaikutusta tyypillisen kuluttajan profiililla, mutta yksittäisen asiakkaan tilanne voi poiketa näistä.

ET:n näkemyksen mukaan perusteluihin kirjattu toteama voi olla tarpeellinen lain tarkoitusta kuvaava täsmennys, muttei myyjää asiakaskohtaisesti sitova vaatimus. Toivomme, että tämä tarkennetaan esityksestä annettavaan mietintöön väärinkäsitysten välttämiseksi.

Markkinapohjainen loppukäyttäjän kuormanohjaus jakeluverkossa (65 b §)

Sähkömarkkinalakiin esitetään lisättäväksi uusi 65 b §, jolla mahdollistettaisiin siirtymä jakeluverkonhaltijan toteuttamasta kuormanohjauksesta markkinapohjaiseen kuormanohjaukseen. Ehdotuksen mukaan säännös ei estäisi jakeluverkonhaltijan tarjoamana lisäpalveluna tapahtuvaa kuormanohjausta, jos loppukäyttäjällä ei ole voimassa olevaa valtuutusta markkinaehtoiseen kuormanohjaukseen.

ET kannattaa tavoitetta edistää markkinapohjaista kuormanohjausta. Kuormanohjauksen, myös mittarin kautta tapahtuvan, tulisi olla kilpailtua toimintaa. Markkinaehtoisten palvelujen kehitystä ja toimijoiden välistä kilpailua ei saisi häiritä.

ET:n mielestä erittäin tärkeää on, että eri toimijoiden roolit ovat selkeät ja eri osapuolien tiedossa. ET:n mielestä jakeluverkonhaltijan roolina on tarjota neutraali markkina-alusta markkinapohjaiselle kulutusjoustolle. Jakeluverkonhaltijan tehtävänä on jatkossakin mahdollistaa sähkömarkkinoiden toiminta tarjoamalla neutraali markkina-alusta sähkölle ja osaltaan siihen kuuluu myös kulutusjoustopalvelujen mahdollistaminen.

Verkonhaltijan roolista kuormanohjauspalveluiden tarjoajana asiakkaille on ristiriitaisia näkemyksiä joidenkin jakeluverkonhaltijoiden puolesta.

Sähkömyyntisopimuksen irtisanomismaksu (92 a §)

Lakiin esitetään lisättävän uusi 92 a §, jolla säänneltäisiin sähkömyyntisopimuksen irtisanomismaksua ja sen määrän arviointiperusteita. On hyvä, että lain perusteluissa todetaan selvästi, ettei tämä vaikuttaa yleiseen oikeudelliseen periaatteeseen määräaikaisten sopimusten sitovuudesta. Tällä on ratkaiseva vaikutus, että jatkossakin on mahdollista pitää tarjolla osan asiakkaista arvostamia määräaikaista sopimuksia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ehdotetun pykälän säännöksistä ei saisi sopimuksin poiketa. Säännöksellä suojattaisiin kaikkien loppukäyttäjien, myös erittäin suurien yritysasiakkaiden, asemaa sopimussuhteessa. Ehdotamme, että pakottavuus rajataan vain kuluttajiin. Tällaisten sopimusvapauksien rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja oikeasuhtaisia. Kuluttajille kohdistettua suojaa ei ole tarpeen ulottaa koskemaan kaikkia loppukäyttäjiä.

Muutosehdotus 4 momenttiin:

”Tämän pykälän säännöksistä ei saa sopimuksin poiketa kuluttajan vahingoksi.”

Ystävällisin terveisin

Energiateollisuus ry
Riina Heinimäki
johtava asiantuntija, Energiamarkkinat
riina.heinimaki@energia.fi
+358 503816131